

blijven. De lezer wordt niet nodeloos vermoed met gecompliceerde onderwerpen als rentebeleid, discontovooraarden, *lender of last resort* operaties, of de zogeheten kleine middelen der bankpolitiek waarin bijvoorbeeld de Nederlandsche Bank uitmuntte. Dankzij die conceptuele argeloosheid kan Van Zwet monter concluderen, dat Van den Berg een modern president was, terwijl een meer diepgaande aanpak wel eens tot andere conclusies zou hebben kunnen leiden. Kortom, Van Zwet laat de wens van Vissering en De Jong wezenlijk onvervuld door Van den Berg slechts half recht te doen.

Joost Jonker

E. Berkers, e. a., *Geodesie. De aarde verdeeld en verbeeld, berekend en getekend* (Zutphen: Walburg pers, [Eindhoven]: Stichting historie der techniek, 2004, 204 blz., €39,50, ISBN 90 5730 295 0).

Teneinde het op kerktorens gebaseerde karteringsnet alsmede het Amsterdams Peil te moderniseren, werd in 1879 de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing opgericht. Haar honderdjarig jubileum leverde reeds een gedenkboek op; ditmaal (125-jarig bestaan) was de doelstelling een algemene oriëntering, met name voor jongeren (8-9), op de eigentijdse, brede maatschappelijke rol van de geodesie ('de verdeling van de aarde'), een toeleverende wetenschap die volgens de auteurs vaak slecht zichtbaar blijft, en daarmee ondergewaardeerd. Het eindresultaat is een verzorgd, kleurrijk boek, met heldere layout, fraaie illustraties, (beperkt) notenapparaat, bibliografie, en register.

De zeven hoofdstukken (waarvan vijf geheel voor rekening van hoofdauteur Berkers) behandelen, naast historische inleiding en conclusie, respectievelijk de geodetische blik op onze planeet (zwaartekrachtmeting en *remote sensing* met satellieten); landmeting (van driehoeksnetten in Nederland en koloniën, via nauwkeurigheidswaterpassingen voor het Normaal Amsterdams Peil, tot de Grootchalige BasisKaart Nederland van 1:1000); het meten, rekenen en tekenen van het kadaster (de juridisch-topografische infrastructuur); plaatsbepaling en navigatie (van het lengtegraadprobleem op volle zee tot verkeerstematica); en technologie (geodetische maatvoering, lokatie, oriëntatie, en instrumentatie bij grote bouwprojecten). De rode draad in deze diversiteit is de (driedimensionale) plaatscomponent in de relatie tussen mens en grond.

Het is een zware opgave een zo veelzijdig toegepaste discipline coherent aanschouwelijk te maken; de alfabetsoep van begrippen en instanties is dik (NAP, GPS, ITC, GBKN, AGRS, EVRS, GIS, enzovoort), en het vakimago conservatief (kadaster) en technisch (Delftse School: 'precisie en betrouwbaarheid'). Desalniettemin kan deze poging als tamelijk geslaagd beschouwd worden, niet in het minst vanwege de 29 (!) kaderteksten door gastauteurs, die deelaspecten nader in de verf zetten (onder andere ellipsoïde versus geoïde, plaat-tektoniek, *global positioning system*, geografische informatie systemen, kaartprojecties, luchtfotogrammetrie). Alhoewel niet als zodanig geadverteerd, besteedt de tekst veel aandacht aan de historische achtergrond (met name vanaf de negentiende eeuw) en een aantal Nederlandse prominenten in waterstaat en kartering treedt kort voor het voetlicht (onder anderen Blanken Jzn., Bolstra, Cruquius, Dou, Krayenhoff, Lely, Lulofs, Mercator en Van Swinden). De moderne relevantie is evenzeer met recht benadrukt, niet alleen als praktische basis voor kartografen, planologen, juristen, ambtenaren, en civiel-ingenieurs, maar ook voor fundamenteel aardwetenschappelijk onderzoek en de strijd tegen de waterwolf.

Of de *iPod*-generatie van schoolverlaters hiermee wordt aangesproken valt echter te betwijfelen. Gebrekkige eindredactie leverde een tekst die onregelmatig alterneert tussen geforceerd vlot (stoplappen, zinnen zonder werkwoord, snel verouderende referenties aan televisieprogramma's zoals *Blackadder*) en enigszins bezadigd (vooral hoofdstuk 3 en 4). Daarnaast worden bepaalde anekdoten herhaald (de zware omstandigheden voor landmeters in de voormalige koloniën meermaals) en bleef een aantal storende fouten ongecorrigeerd: Tycho Brahe heeft alleen zijn eigen eilandje Hven opgemeten, niet heel Denemarken (16), Alfred Wegener was geen geofysicus (42), een (sferische) graad is beduidend langer dan 11 km (59), en de onjuiste beschrijving van de werking van de jacobstaf (120) zal menig maritiem-historicus in de gordijnen jagen.

Terzelfdertijd is een kans gemist om de politieke dimensies van geodesie uit te werken, zoals daar zijn: de rol van het kadaster bij de invoering van nationale grondbelasting (negentiende eeuw) en landschappelijke inrichting (twintigste eeuw), landmeting als instrument van koloniale machtsuitoefening, en de militair-strategische achtergrond van veel plaatsbepalingstechnologie (topografische dienst, GPS, wapengeleidingssystemen). Veelzeggend is in deze context de omzichtige beschrijving in hoofdstuk 7 van de recente 'turbulente' herpositionering van het vakgebied, bijvoorbeeld in het onderwijs de dramatische opheffing van de afdeling geodesie aan de TU Delft in 2003 (178), en de kadastrale intentie om geodetische kerntaken in de toekomst uit te besteden aan derden. Wellicht is de brede sponsoring van deze publicatie (4) debet aan een gebrek aan stellingname, hetgeen de tekst mogelijk meer pit zou hebben gegeven.

Het bovenstaande neemt echter niet weg dat er voor de geïnteresseerde leek veel valt te genieten. De aarde blijkt meer een pokdalige aardappel dan een gladde appel; het NAP is gemarkeerd met ruim 49 duizend bouten; de twaalf zeemijlsgrens van onze territoriale wateren is gebaseerd op de maximum reikwijdte van een kanonschot vanaf de laagwaterlijn langs de kust. Meest indrukwekkend zijn de geodetische hoogstandjes op grote bouwprojecten (in hoofdstuk 6), zoals spoor- en autowegennet, kanalen, tunnelboringen in slappe grond, en de Deltawerken, maar ook de elektro-optische *multilevel*-begeleiding van grote binnenstadsconstructies, inclusief jarenlange verzakkingsbewaking van nabije bebouwing. Alleen al hierom verdient de geodesie de aandacht die dit boek haar schenkt volkomen.

A. R. T. Jonkers

M. Fennema, H. Schijf, ed., *Nederlandse elites in de twintigste eeuw. Continuïteit en verandering (Mens & maatschappij, LXXVIII (2003))*; Amsterdam: Amsterdam university press, 2004, 128 blz., €19,50, ISBN 90 5356 649 X).

Heden ten dage komt de huidige Nederlandse elite veelvuldig in de negatieve publiciteit. Het jaar 2002, waarin er sprake was van ongebruikelijk heftige maatschappelijke beroeringen, veroorzaakte een flinke toename in de kritische belangstelling voor de politieke en economische elites in Nederland. Desondanks weet men over het algemeen niet uitzonderlijk veel over deze Nederlandse groeperingen, die vaak op negatieve wijze geportretteerd worden. Wanneer er wordt geschreven over elites, gebeurt dat vaak vanuit een moreel standpunt. Een gebrek aan vergelijkingsmateriaal met het verleden maakt een onbevangen beoordeling bijzonder moeilijk.

De onderhavige publicatie is de boekaflevering bij jaargang LXXVIII (2003) van het sociologische tijdschrift *Mens & maatschappij*. Het boek opent met een inleiding door de redacteurs, waarin zij opzet en doelstelling uiteenzetten. Het werk is een vervolg op de boekaflevering van het tijdschrift uit 1984 getiteld: *Nederlandse elites in beeld*. In de vijf